

Op bezoek bij de Oosterburen: Het PIN-Matra “Oost Europa Project”

Henk van der Jeugd

De omwentelingen in Oost-Europa in het begin van de jaren negentig zorgden destijds voor grote financiële problemen voor universiteiten en wetenschappelijke instituten. De Oost-Europese ringcentrales werden door deze problemen bijzonder hard getroffen. In een aantal van de nieuw ontstane Oost-Europese staten waren zelfs in het geheel geen ringcentrales aanwezig, of waren deze in oprichting. Vanuit het PIN-Matra programma (PIN: “Programme for International Nature Management”, Matra: “maatschappelijke transformatie”) van de Nederlandse overheid werd steun verkregen om de noodlijdende ringcentrales te helpen. Dit “Oost Europa Project”, is tussen 1998 en 2002 uitgevoerd door EURING, toendertijd nog gevestigd op het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO) te Heteren. Het project had tot doel ringcentrales in Oost Europa financieel te steunen teneinde de verzameling van gegevens over vogeltrek in Europa als geheel op een hoger niveau te brengen, standaardisatie van het ringwerk door te voeren, en samenwerking te bevorderen. Nu, enkele jaren na de afronding van het project is een terugblik op zijn plaats. Welke steun is er in het kader van het project verleend, en waar heeft deze liefdadigheid uiteindelijk toe geleid?

Het Matra programma van het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Vanaf 1994 bevordert Matra (‘maatschappelijke transformatie’) goed bestuur en Europese samenwerking, hoofdzakelijk door middel van institutionele versterking en de opbouw van de capaciteit van maatschappelijke organisaties (‘civil society’), lokale overheden, natuurbeheerorganisaties, politieke partijen en lokaal bestuur. Matra staat open voor diverse landen in Midden- en Oost-Europa alsook voor enkele landen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten.

Uitvoering van het project

Allereerst zijn er verkennende bezoeken gebracht aan ringcentrales in een aantal Oost-Europese landen. Daaruit bleek dat er drie basisbehoeften waren waaraan gebrek was:

1. Metalen vogelringen van goede kwaliteit. In veel landen werden zelfgemaakte ringen gebruikt van een slechte kwaliteit en zeer zacht materiaal. Deze ringen waren vaak door snelle slijtage al na enkele jaren niet langer leesbaar, en konden bovendien een gevaar vormen voor de vogels die ze droegen door het ontstaan van scherpe randen.

2. Computers, -randapparatuur en software. Om de grote hoeveelheden gegevens te kunnen opslaan en verwerken is deze apparatuur onmisbaar, maar tegelijkertijd was deze apparatuur moeilijk verkrijgbaar in Oost Europese landen in de jaren negentig door een gebrek aan harde valuta.

3. Training van personeel en ringers, deelname aan internationale (EURING) bijeenkomsten. Er bleek een groot gebrek te bestaan aan kennis over hoe een ringcentrale gerund moet worden, en een behoefte aan training door ervaren ringers. Ook bleken de hoge reiskosten deelname aan bijvoorbeeld EURING-bijeenkomsten dikwijls in de weg te staan.

Twee groepen landen kwamen in aanmerking voor ondersteuning uit het Oost-Europa project. Groep 1 werd gevormd door landen met een door geldgebrek slecht functionerende of pas opgestarte ringcentrale (Bulgarije, Oekraïne, Letland, Roemenië, Litouwen en Rusland). Groep 2 bestond uit landen waar ringcentrales al beter functioneerden, maar die met een kleine hoeveelheid steun nog actiever konden worden en met name ook beter bij EURING konden worden betrokken (Estland, Kazachstan, Hongarije en Tsjechië). De status van Albanië, Macedonië, en een aantal andere landen was onzeker.

In al deze landen is vervolgens een inventarisatie uitgevoerd om de behoefte aan vogelringen, mistnetten en computer hard- en software

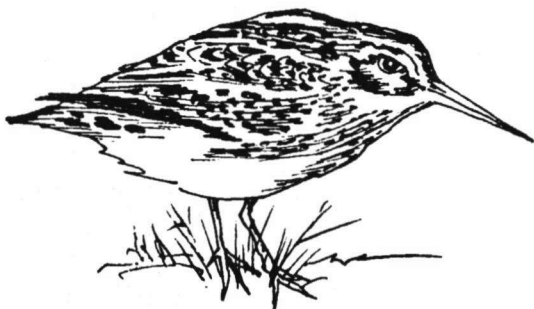
vast te stellen. De ringen zijn vervolgens geleverd door de firma ARANEA in Aodz, Polen. Computerapparatuur is, na goedkeuring door EURING, lokaal aangeschaft met behulp van overgemaakte valuta. Daarnaast zijn alle stafmedewerkers van de ringcentrales uitgenodigd voor gesprekken, rondleidingen en training op het Vogeltrekstation te Heteren, voor deelname aan het EURING kongres "100 years of Bird Ringing" op Helgoland in Duitsland in 1999, en voor deelname aan de EURING General Assembly te Kollum, Nederland in 2001. Aan die uitnodigingen hebben vrijwel alle landen gehoor gegeven. Gedelegeerden kregen de kongreskosten volledig, en de reis- en verblijfskosten tot een maximum bedrag vergoed.

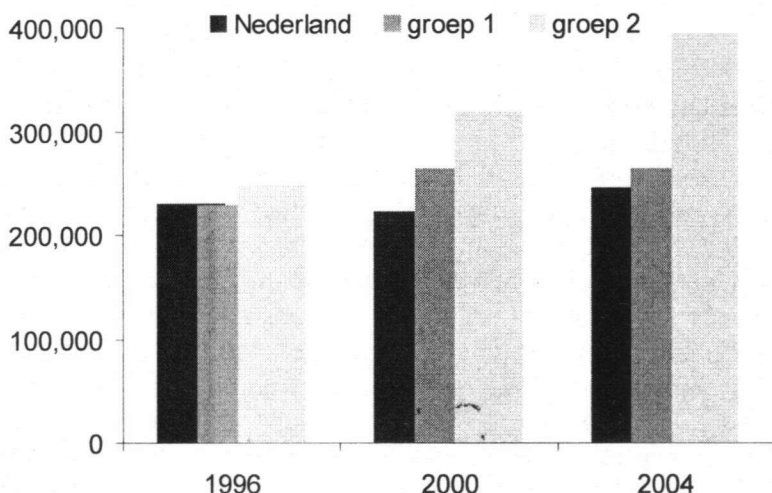
Binnen het project is gedurende de jaren 1998-2002 in totaal een bedrag van €108.927,47 besteed. Daarvan werd voor €30.000 aan vogelringen verstrekt aan Bulgarije, Letland, Litouwen, Oekraïne, Roemenië, Rusland, Kazachstan, Albanië en Macedonië. Computerapparatuur is voor een bedrag van €31.000 geleverd aan Letland, Litouwen, Oekraïne, Roemenië en Rusland. Estland heeft €4.000 gekregen om software te ontwikkelen voor het elektronische datalevering door ringers, vergelijkbaar met POOT in Nederland. Ruim €20.000 is besteed aan bijeenkomsten en trainingen en de rest van het geld dekte de kosten van de organisatie van het project die gemaakt werden door het Vogeltrekstation.

Resultaten

Het is nu vijf jaar geleden dat het project werd afgesloten. Heeft het zijn vruchten afgeworpen? Hoe staan de Ringcentrales die destijds steun ontvingen er nu voor? Vaststaat in elk geval dat het project heeft kunnen bijdragen aan het voortbestaan van de Oost-Europese Ringcentrales. In de tweede helft van de jaren '90 werd gevreesd dat voor een aantal centrales definitief het doek zou vallen. Dat is gelukkig niet gebeurd, anno 2007 zijn er maar liefst 44 verschillende centrales bij EURING aangesloten. Vrijwel alle Oost-Europese landen (en dat zijn er tegenwoordig heel wat!) hebben een eigen ringcentrale. In de meeste landen functioneren die centrales goed. Vier van de zes landen in groep

1 zijn er ingeslaagd hun ringinspanning te vergroten (figuur 1) en hebben inmiddels goed draaiende ringcentrales. Het contact vanuit EURING met deze centrales verloopt ook goed. In de overige twee landen uit groep 1, Bulgarije en Roemenië, is de situatie minder rooskleurig. Het grootste probleem in deze landen is dat er ter nauwernood nog gegevens over geringde vogels binnen komen, en de communicatie zeer stroef verloopt. in Bulgarije is het aantal geringde vogels sinds de jaren negentig sterk afgenomen als gevolg van bezuinigingen. Er was geen geld meer voor netten, ringen en reiskosten. Op een gegeven moment was zelfs het budget voor basale zaken zoals post en telefoon op. Bulgarije is vrijwel nooit vertegenwoordigd op EURING meetings. Het lukte echter niet om de Bulgaarse ringcentrale binnen het Oost-Europa Project uit het slop te halen. De wensen waren onrealistisch en de communicatie verliep moeizaam. Nog steeds verloopt de communicatie met Bulgarije moeizaam en zijn er geen gegevens beschikbaar. Een deel van het ringwerk in Bulgarije wordt gedaan door buitenlanders, met name Italianen, met Italiaanse ringen. We hopen dat de problemen in Bulgarije in de nabije toekomst verholpen worden.

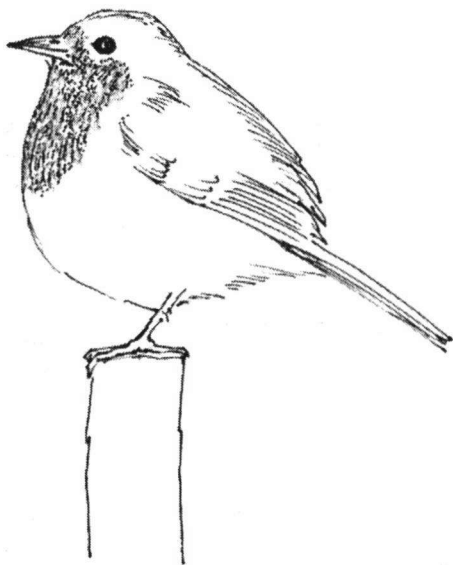

Figuur 1. Aantal geringde vogels in alle landen van groep 1 en groep 2 (zie tekst), en in Nederland in drie peiljaren: 1996, voor aanvang van het Oost-Europa Project; 2000 tegen het einde van dit project; 2004 na afloop van het project. Met name in de landen van groep 2 is het aantal geringde vogels gestegen, maar ook in groep 1 is een lichte stijging waar te nemen, en heeft het project kunnen voorkomen dat het ringwerk in een deel van Oost-Europa stil zou komen te liggen, waarvoor werd gevreesd.

Drie van de vier landen van groep 2 (Estland, Hongarije en Tsjechië) zijn inmiddels zeer goed op weg, het aantal geringde vogels in deze landen is enorm gestegen (figuur 1), en de ringcentrales functioneren goed. In Estland en Tsjechië wordt inmiddels een groot deel van de ringgegevens elektronisch aangeleverd. In Tsjechië en Hongarije draait ook een eigen CES project, en Hongarije organiseerde in 2007 op welhaast perfecte wijze de EURING General Assembly. Deze landen zijn belangrijke spelers geworden in de EURING gemeenschap en doen niet langer onder voor bijvoorbeeld Nederland. Sterker nog, omdat er in het verleden relatief weinig werd geringd is een aantal van de Oost-Europese Ringcentrales in staat gebleken alle terugmeldgegevens in te voeren, en is een aantal centrales hard op weg ook alle ringgegevens te digitaliseren (onder andere Rusland).

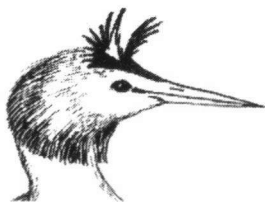
De gegevens in tabel 1 laten zien dat de Oost-Europese landen wat betreft het totaal aantal geringde en teruggemelde vogels nog ver achter lopen bij bijvoorbeeld Nederland, ondanks dat er vaak al sinds het begin van de vorige eeuw vogels werden geringd. Het beeld is echter enigszins vertekend omdat vaak niet goed bekend is wat er aan ringgegevens in het "papieren archief" aanwezig is. De laatste jaren echter doen veel landen nauwelijks meer voor ons onder. Zo worden zowel in Tsjechië als in Hongarije jaarlijks bijna net zoveel vogels geringd als bij ons. Een groeiend aantal landen biedt ook cursussen en een examen aan voor ringers. Kortom, het gaat veel Oost-Europese Ringcentrales voor de wind, maar een aantal heeft nog steeds steun in de rug nodig. Het Oost-Europa Project heeft zeker bijgedragen aan het succes. Zelf kom ik af en toe op de Russische Ringcentrale in Moskou, en nog steeds wordt daar met trots gewezen op de computers en krijg ik te horen dat deze met Nederlands geld zijn betaald.

Op het Vinkentouw nr. 112 februari 2008

Tabel 1. Het aantal geringde vogels in drie peiljaren (zie ook figuur 1), het totaal aantal geringde vogels sinds de start van het ringwerk (jaartal achter de naam van het land), en het aantal terugmeldingen per land. Voor sommige landen zijn de totalen een onderschatting omdat niet exact bekend is hoeveel geringde vogels in het papieren archief aanwezig zijn. In Hongarije is dit archief bovendien in 1951 door brand verwoest. In de kolom EURING 2007 staat vermeld hoeveel terugmeldingen in 2007 in de EURING databank aanwezig waren. Dit is een goede maat voor de mate van organisatie en het samenwerkingsvermogen. Tevens is aangegeven vanaf welk jaar de gegevens over geringde en teruggemelde vogels in elektronische vorm beschikbaar zijn, of ringers een opleiding wordt geboden in de vorm van een cursus en examen, en welk percentage van de ringgegevens elektronisch wordt aangeleverd door de ringers. Naast de landen van beide groepen zijn de gegevens voor Nederland ter referentie weergegeven.

<i>groep 1</i>	staf	Aantal geringde vogels			
		1996	2000	2004	totaal
Bulgarije 1928	2.0	?	10 000	?	?
Letland 1925	2.0	35 000	18 000	14 736	1 500 000
Litouwen 1929	2.5	74 650	94 270	97 996	2 765 000
Oekraïne 1994	4.0	12 540	15 157	14 467	148 123
Roemenie	2.0	5 530	?	?	?
Rusland	4.5	100 000	120 000	120 000	> 1 400 000
totaal		227 720	257 427	247 199	> 6 000 000
<i>groep 2</i>					
Estland 1910	2.0	67 000	60 000	53 549	> 3 000 000
Tsjechie 1910	3.0	80 000	100 000	147 373	4 564 377
Hongarije 1908	3.0	100 000	159 421	192 250	> 3 000 000
totaal		247 000	319 421	393 172	> 6 500 000
Nederland 1911	2.6	230 800	223 476	246 008	> 10 000 000

terugm	EURING 2007	data electr. vanaf Ringgeg.	terugm	Opleiding ringers cursus	examen	Electronische datalevering
?	4	?	?	ja	ja	?
24 487	4 667	in uitv.	1986	ja	ja	0%
> 30 000	25 246	Nog niet	1979	nee	ja	0%
6 025	70	1994	1994	nee	nee	0%
?	2	?	?	?	?	?
> 83 000	75 898	1980	19??	nee	nee	0%
> 150 000	105 887					
> 41 000	168	2004	2004	nee	nee	20%
> 120 000	2 970	1999	1910	nee	ja	80%
> 30 000	3 435	1951	1951	ja	ja	0%
> 200 000	6 573					
>1 200 000	796 806	1991/1911	1911	ja	ja	100%

